

דבר היועץ המשפטי: "העוסק בעבודת השטנים – אחד דינו"

ברשות בית המשפט, עיקר הדברים שניתן לאומרם בטיעון לעונש כבר נאמרו במשפט זה. מהדהדים פה באולם ויוסיפו להדהד בעולם כולו הדברים שנשמעו מפיכם, שופטי ורבותי, רק אתמול-שלשום בפסק-דינכם, חרותים גם בזכרוננו ובלבנו דבריהם של כמאה ניצולי השואה אשר הביאו לפיתחו של בית המשפט את ים הדמים והדמע, ולא אבאו להוסיף על הדברים.

מי שעסק בעבודת-שטנים של השמדה יום אחר יום, חודש אחר חודש במשך שנים, ועשה כן מתוך שכנוע פנימי, באכזריות ובנוקשות, מתוך בהילות לכלות ולהשחית, לאחר שהכין את הטבח בכל דרכי הטיור, הרמיה והכזב, מי שעמד במרכז מלאכת הדמים – אחד דינו ואין אחר.

העונש – עונש-חובה הוא

אתעכב תחילה על המשמעות המשפטית של הוראת העונשין בסעיף 1 לחוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם תש"י¹, כפי שמשמעות זאת עולה מן החוק עצמו. המחוקק קבע כי הפושע נגד העם היהודי או נגד האנושות, או העושה פשעי מלחמה – דינו מיתה. אך נותרה עוד הבעיה אם עונש חובה הוא זה ואין בלתו, ותהיינה הנסיבות אשר תהיינה, קלות או חמורות, חייב בית המשפט להטיל על העבריין עונש זה, ועונש זה בלבד; או שעדיין נשאר בית המשפט בן-חורין לגזור עונש מיתה במקרה חמור, ועונש אחר – במקרה קל הימנו. בידוע, העונשים הנקבעים לעבירות כרגיל עונשי תקרה הם ובית המשפט רשאי לגזור אותם, אך חופשי הוא למוד לעבריין עונש קל יותר. אין הדבר כן, לדעתי, לחוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם. בכדי לעמוד על כוונת המחוקק אתן דעתי בקיצור על ההיסטוריה של אותו החוק: כאשר נתפרסמה הצעת החוק בראשית שנת 1952² נאמר תחילה כי מי שעבר אותן עבירות צפוי לאותו עונש אשר צפוי לו האשם ברצח, או לעונש קל מזה. אולם כאשר הובא החוק בפני הכנסת לאישור סופי נוסח בו סעיף העונשין כפי שהוא מופיע כיום, וכך נתקבל.

אותה היסטוריה ממש יש לסעיף העונשין בחוק בדבר מניעתו וענישתו של הפושע השמדת עם, תש"י-1950. אף שם נאמרו כדברים האלה בהצעה³ ואילו בחוק⁴ גופו נקבעה הוראת העונשין בדרך הדומה לחוק עשיית דין בנאצים.

1. ס"ח תש"י, ע' 281
2. ה"ח תש"י, ע' 119.
3. ה"ח תש"י, ע' 37.
4. ס"ח תש"י, ע' 137.

אני מטעים זאת מפני שתי סיבות: ראשית מפני שהדיון בשתי ההצעות נתקיים בכנסת בשנת 1950 בסמוך, וכן מפני שבית המשפט קבע במפורש בפסק דינו שהחוק בו אנו דנים שאב השראתו בפרט חשוב מן החוק ההוא. כשהובא חוק השמדת עם לקריאה סופית בכנסת, נאמר במפורש⁵ (אב בית הדין: מי אומר זאת? היועץ המשפטי: זאת אומר יושב ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת ניר, שעה שהציע את החוק מטעם הועדה). כי העונש המכסימלי והיחיד לאשם בהשמדת עם הוא מוות, אולם נסיבות מקילות מיוחדות – עשר שנות מאסר. כך הדין גם בחוק שאנו עוסקים בו.

בסעיף 11 של החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם נאמר כי בקביעת עונשו של אדם שנתחייב בדין על עבירה לפי חוק זה, יהיה בית המשפט רשאי להביא בחשבון, כגורם להמתקת העונש, נסיבות מסוימות מיוחדות, אך אם היתה זו עבירה על סעיף 1 – יוטל עונש מאסר של עשר שנים לפחות.

מכך יש ללמוד כי בהעדר מסיבות מיוחדות אלה אין בית המשפט יכול לגזור אלא את העונש המכסימלי. שכן אילו היתה כוונה אחרת, ואילו לא היה העונש המכסימלי עונש חובה לא היה כל טעם וצורך בקביעה כי נסיבות מקילות דווקא תגוררנה את עונש המינימום של עשר שנות מאסר כעונש חובה. נסיבות מקילות – להמתיק את הדין הן באות, ולא להחמירו. שעה שהמחוקק קובע עונש מינימום – הריהו עושה כן עקב רצונו להחמיר, בשעה שהוא יודע שהעונש המכסימלי הקבוע לאותה עבירה איננו עונש חובה. כך נקבע הדבר במספר חוקים^{6,7,8} בהם צוינו עונשי מינימום בכדי להחמיר במקרים שהמחוקק ראה אותם ראויים לעונש חמור יותר. מאליה מתבקשת המסקנה כי שעה שנסיבות מקילות הן שגרמו למחוקק לקבוע עונש מינימום, משמע שהתכוון כי העונש הרגיל, שלא נתקיימו בו נסיבות אלה, עונש חובה הוא, ואין זולתו. אחזור לחוק בדבר פשע השמדת עם.

5. דברי הכנסת, כרך 4, ע' 1230.

6. (חוק לתיקון דיני עונשין (תקיפת שוטרים), תשי"ב-1952) ס"ח תשי"ב, ע' 144;
ג' גדעון, ע' 1377, ס' 3,2,1.
7. (פקודת התעבורה (נוסח חדש). דיני מדינת ישראל, נוסח חדש, ע' 137; י"א גדעון 6024, ס' 63.
8. (פקודת הדיג ע"ר 1937), תוס' א', ע' 157 (אנגלית); ג' הוכמן (חוקים ד' ע' 1628; ג' גדעון, ע' 1264, ס' 10 (ד) (11) (א)).

החוק בדבר פשע השמדת עם

בסעיף 2 של חוק השמדת עם נאמר:

"האשם בהשמדת עם – דינו מיתה, אך אם עשה את המעשה בניסיון אשר אילמלא סעיף 6 היו פוטרות אותו מאחריות פלילית, או היו משמשות עילה למחילת העבירה והוא עשה כמיטב יכולתו כדי להקל את חומרת התוצאה שנגרמו על ידי המעשה, יהיה דינו – מאסר לתקופה של לא פחות מעשר שנים".

סעיף 6 של חוק השמדת עם מקביל לסעיף 8 בחוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם ושולל הגנות מסוימות. יש לזכור כי כאשר נתקבלו אותם שני החוקים בכנסת עמד עוד בתוקפו סעיף 42 לפקודת החוק הפלילי, 1936⁹, אשר הוחל על שני חוקים (סעיף 7 של החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, וסעיף 7 של חוק השמדת עם). בסעיף 42 נאמר כי שעה שנקבע עונש מוות על פשע, יהא זה העונש אשר יוטל, ואין זולתו, אלא אם כן נקבע במפורש אחרת.

לא נקבע הדבר אחרת אף באחד משני החוקים האלה, לא במפורש ולא מכללא. אולם גם בלי שנזדקק לסעיף 42 האמור, ומעצם הוראות החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם – מההשוואה שעשיתי בין הסעיפים 1 ו-11 בו, מן הדמיון לחוק לענישת פשע להשמדת עם – עולה כי עונש המוות הוא העונש היחידי שהמחוקק התכוון לו על עבירה לפי סעיף 1 לאותו החוק.

משפט ה"קאפו" אינגסטר

כאשר בא מעשה בפני בית המשפט והוא בפלילים (ת.פ. 9/51) יחזקאל אינגסטר, אשר נמצא אשם בבית המשפט המחוזי בתל אביב בעבירה על סעיף 1 לחוק, דהיינו – פשע כלפי האנושות – גזר עליו בית המשפט עונש מוות¹⁰. הדבר הזה היה בראשית שנת 1951.

ייתאמר מיד כי אינגסטר זוכה מעבירה זו בערעורו בפני בית המשפט העליון¹¹, ולפיכך לא היה צורך לבית המשפט העליון להכנס לפירוש הוראת העונשין שבסעיף 1 לחוק. בידי העתקה מאושרת של פסק הדין של בית המשפט העליון, אשר לא נתפרסם בשום מקום אחר (אב בית הדין: האם זה היה פסק דין או אחרי כן היו נימוקים? היועץ המשפטי: נימוקים היו צריכים להנתן אבל לא ניתנו). אולם קביעתו של בית המשפט המחוזי בענין אינגסטר לגבי העונש שיש להטיל על אותה עבירה, ראויה שתינתן הדעת עליה.

בית המשפט המחוזי בתל-אביב קבע במפורש שבפניו לא עמד נאשם אשר היה עצמו נאצי או שהזדהה עם משטר הרשע, מכיוון שאינגסטר יהודי נרדף היה וחי בתנאים בלתי אנושיים

9. ע"ר 1936, תוס' א', ע' 285 (אנגלית), כפי שתוקנה: ע"ר 1946, תוס' א', ע' 230 (אנגלית)
10. פ.ח. 9/51 – ה' פסקים מחוזיים, ע' 152, 177, 180-178.
11. ע"פ 5/52 – לא פורסם.

כמו קורבנותיו. אך הוא היה "קאפו". הוא נגש באסירים והורשע על כך שחיבל בארבעה אנשים. על זה נגזר עונשו למיתה.

בית המשפט אף אמר במפורש שהיו "קאפוס" גרועים ממנו בהרבה ושמעשיו לא היו מן הגרועים ביותר, ואילו רשאי היה להתחשב בכך היה גזור עליו עונש מאסר של מספר שנים בלבד. כן אמר שהיה מבין בחשבון, אילו היה בן-חורין לעשות כן, שהנאשם כבר נאשם בידי שמים ורגלו נקטעה עקב מחלה ממארת, רגלו האחרת משותקת וכולו מוכה תחלואים רבים.

אף-על-פי-כן פסק בית המשפט כי אין הוא רואה כל ברירה אלא לגזור על הנאשם עונש מיתה ואין הוא רואה עצמו זכאי להתחשב בכל מסיבות מקילות שהן.

בית המשפט המחוזי הוסיף וקבע כי סעיף 11 לחוק לעשיית דין בנאצים מיצה את הנסיבות שהוא רשאי להביא בחשבון ומכיוון שלא מצא שיש לו לנאשם אינגסטר צד זכות מכוחן של אותן נסיבות הרי שעונש המוות הוא עונש חובה, ואתו גזר כפי שאמרת.

בענין זה לא נחלקו דעות השופטים. השופט לא חלק על חבריו, השופטים אבישר ולוין, לגבי ההרשעה על פשע כלפי האנושות. הרשעה זו ניתנה ברוב דעות. אולם כל שלושת השופטים נימנו וגמרו כי העונש היחיד אותו חייב בית המשפט לפסוק עקב הרשעה לפי סעיף 1 הוא עונש מוות, כאשר לא נמצא דבר זכות לנאשם מוכח סעיף 11. כפי שכבר הזכרתי, זוכה אינגסטר בבית המשפט העליון מההרשעה על פשע כלפי האנושות. בית המשפט העליון קבע לו עונש מאסר של שתי שנים עקב עבירות אחרות על אותו החוק. הוא הלך לבית הכלא ושם מת.

עונש המוות בחוק הישראלי

בשנת 1954 ביטל המחוקק הישראלי את עונש המוות על רצח וקבע כי בשל רצח יוטל על עבריין מאסר עולם "ועונש זה בלבד"¹² – בחוק לתיקון דיני העונשין. אולם עוד נקבע באותו חוק שאם יורשע אדם ברצח על פי סעיף 2(ו) לחוק לעשיית דין בנאצים ובעורריהם, ינהגו לגביו כשם שנהגו לפני ביטול עונש המוות על רצח, וכי עליו תוסיף לחול ההוראה המחייבת של סעיף 215 לפקודת החוק הפלילי, דהיינו – עונשו יהיה עונש מיתה ללא אפשרות המרה בעונש אחר.

הריני מזכיר זאת, כי המחוקק גם כשביטל את עונש המוות על רצח, הורה שבתי המשפט יוסיפו להטיל עונש זה, ועונש זה בלבד, על מרצחי הנרדפים בימי השואה. המחוקק לא טיפל אז בסעיף 1 לחוק לעשיית דין בנאצים, מכיוון שביטל כאמור את עונש המוות על רצח בלבד, ולא ביטלו באופן כללי לגבי הפשעים החמורים האחרים שעליהם עוד צפוי עבריין לעונש זה.

בשנת 1954 הוחק חוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה), תשי"ד¹³. חוק זה קובע בסעיף 1

---

12. חוק לתיקון דיני העונשין (ביטול עונש מוות על רצח), תשי"ד-1954, ס"ח תשי"ד, ע' 74, ג' גדעון, ע' 1378.

13. חוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה), תשי"ד-1954, ס"ח תשי"ד, ע' 234, ג' גדעון ע' 1378.

את עקרון קיומה של התקרה בהטלת עונשים, דהיינו – כי בית המשפט רשאי להטיל כל עונש אשר אינו עולה על הקבוע בצדה של העבירה בה הוא דן. בסעיף 43 של החוק נאמר כי הוראותיו חלות על עבירות לפי כל דין. למדנו כי רצה המחוקק להדריך את בתי המשפט ולומר להם: עונשים שקבעתי לעבירות – עונשי מכסימום הם, ואתה בני חורין תהיו: רצונכם – תמצו את חומרת העבירה ותטילו את העונש החמור ביותר; רצונכם – תטילו עונש קל מזה, לפי הנסיבות.

בעשותו זאת לא חידש המחוקק הישראלי דבר, שכן אותה הוראה מדריכה מצויה היתה כבר בסעיף 42 לפקודת החוק הפלילי, 1936, שכבר הזכרתיו, ושבוטל בשנת 1954 יחד עם שורת סעיפים אחרים של פקודת החוק הפלילי, אשר הוחלפו בהוראות חדשות בדבר דרכי ענישה.

אולם אין לפקפק בכך כי בקביעה מחודשת של סעיף התקרה לא התכוון המחוקק לפגוע בעונשי המינימום או בעונשי החובה הקבועים בחוקים שונים. להיפך – הוא הניח כדבר המובן מאליו שהללו יוסיפו לחול. דבר זה עולה ברורות מסעיף 2 לחוק דרכי הענישה, המדבר בעונש מאסר עולם, כאשר לא נקבע מפורשות שעונש חובה הוא, ומורה כי במקרה כזה יהיה העונש עשרים שנות מאסר בלבד.

משמע כי מקום שנקבע מאסר עולם כעונש חובה, כגון בשל עבירת רצח, נשאר מאסר העולם העונש המחייב, הוא ואין בלתו.

כוונה זאת, לבלי פגוע בעונשי חובה, משתמעת באופן ברור גם מן האמור בסעיף 10 סיפא לחוק דרכי הענישה. שם נאמר כי מקום שנקבע בחוק מאסר חובה או מאסר מינימום – לא יומר המאסר בקנס. על אף קיומו של סעיף 1 איפוא, בדבר תקרת העונשים, נשארים עונשי החובה ועונשי המינימום בעינם.

לפיכך המסקנה היא, שאם בחוק כלשהו הובע במפורש רצונו שלהמחוקק כי עונש מוות עונש חובה יהיה – אין ביטול סעיף 42 בפקודת החוק הפלילי, 1936, עשוי להשפיע, והוראת החובה שנקבעה תוסיף לחייב את בתי המשפט כבראשונה.

יש גם להניח כי המחוקק היה ער לכללי הפרשנות לגבי חוקים מאוחרים וחוקים מוקדמים, חוקים פליליים וחוקים מיוחדים. כמו-כן מותר להניח כי שיווה לנגד עיניו את פקודת הפרשנות¹⁴, אשר קובעת בסעיפים 14(א) ו-41, כי שעה שכוונה אחרת משתמעת, לא יחולו חוקים לפי נוסחם המתוקן, אלא לפי נוסחם המקורי.

בית המשפט העליון פסק במשפט חדד¹⁵, כי חוק קודם יהיה בטל מכללא עקב חוק חדש רק כאשר יש סתירה ביניהם ואין לקיים הוראותיהם זה בצד זה בשום פנים. באותו פסק-דין מסתמך בית המשפט העליון על כללי פרשנות ידועים, כפי שהוא בספריו של מאכסוול¹⁶, והריני מבקש את בית המשפט לעיין במובאות אלה וגם בעקרונות אחרים המפורטים באותו

---

14. דיני מדינת ישראל, נוסח חדש, ע' 2.

15. ע"פ 117/50 – ה' פד"י 1413, בע' 1420, ע' 1422.

16. Maxwell, 10th, Ed. P. 176.

ספר לגבי פרשנות של הוראה מיוחדת קודמת כשהיא עומדת כאילו בניגוד לחוק כללי מאוחר יותר. בית המשפט ימצא את המובאות במאכסוול ע' 176 ואילך, מהדורה 10. העקרון הידוע, *Generalia specialibus derogant*, כלומר, אין ההוראה המיוחדת נפגעת על-ידי הוראה כללית מאוחרת יותר, הוסבר שם בהרחבה.

לכן לא יגרע הסעיף הכולל בדבר עונשי מכסימום שבחוק דרכי הענישה מתוקפו של ציווי העונשין המיוחד אשר בחוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, ועונש המוות כעונש חובה – בעינו עומד. כבר נקבע בפסקה 222 של פסק-דיןכם כי לא נתקיימו בו, באדולף אייכמן, התנאים בהם יכול היה לבקש להמתין את עונשו, ובלשון פסק הדין: "נסתם הגולל על נסיונו של הנאשם להסתמך על הפקודות שקיבל". בפסקה 241 של פסק-דיןכם נאמר כי אייכמן "הלך עד קצה הגבול למען השמדת המהירה והגמורה, של כל היהודים שבשטח השליטה וההשפעה הגרמנית". ברור על-כן ללא צל של ספק, כי לא נותרה לו כל הגנה בנסיבה מקילה כלשהי, והוראות סעיף 11 לחוק עשיית דין בנאצים ובעוזריהם בקשר להמתנת הדין תחולנה עליו. אולם אילו היה חל על העבירות בהן הורשע אייכמן סעיף תקרת העונשין שבחוק דרכי הענישה, ואילו היה בית המשפט בן-חורין מבחינת החוק לגזור עליו עונש אחר זולת עונש המוות – הריני טוען כי לאחר כל מה שנשמע לגביו בפסק-דיןכם ולאור כל מה שהוכח במשפט זה – ישנו עונש אחד, ועונש אחד בלבד, שיוכל בית המשפט להטיל עליו.

אייכמן הוציא עצמו מחברת האדם

אדולף אייכמן הוציא את עצמו על ידי זוועת מעשיו מכלל חברת בני האדם. ביודעין וברצון בחר בדרך של חיית-טרף רומסת, משמידה, תאבת-דמים, ואין הוא יכול לתבוע מן החברה האנושית כי תקבע עמדה לגביו על פי המבחנים הרגילים הנוהגים בעניינים שבין אדם לחברו. הוא נולד אדם, אך חי כנמר בג'ונגל. הוא נתן ידו למעשי אימים אשר כל המעולל אותם מוחק את צלם האדם מעל פניו. כי ישנם מעשים שהם מחוץ לתחום האנושי, שהם מעבר למחיצה המפרידה בין אדם לחיה. אדולף אייכמן עבר את המחיצה הזאת. לפיכך תדון אותו החברה האנושית כיצור אשר ביודעין העמיד עצמו מחוץ למסגרת, התנער מכל ריסון מוסרי, ונתן פורקן גמור ללא הרף לאינסטינקטים שפלים אשר בן התרבות התגדר בפניהם בחומה של איסורים ולאווין מוסריים שאין לעברם. כל השוכן מעבר החומה מזה – אדם הוא, אף-על-פי שביצע פשעים ועבירות. אולם המקעקע חומת-יסוד זאת והפורץ מתוכה אל שטח ההפקר, שאין בו לא ריסון, לא מעצור ולא בילום מוסרי, ובוודאי כל השש לעשות זאת, אין עוד מכה משותף בינו לבין האדם התרבותי.

אפילו רוצח, מכה נפש, עדיין אדם הוא, גם אם חטאו כלפי שלום החברה כבד מאד. על אף אימת פשעו – עדיין הוא עומד בתחום האנושי. רבים סבורים כי קיימים נימוקים כבדי-משקל לביטול עונש המוות על רוצח, ומדינת ישראל היא בין הארצות שעשו כן. אך מי שחוטא נגד האנושות, מי שפוגע לא בשלום החברה בלבד, אלא בעצם קיומה, מי שמתכחש בפועל לכך שכל אדם יש לו חובות מסויימים כלפי שאר בני-מינו, מי שמאמין שמותר לו להמית אומה, ועושה זאת מתוך שנאה קרה ומחושבת – מעמיד עצמו מחוץ למין האנושי. יצור כזה קיפח על-ידי מעשיו את זכותו להתהלך בין הבריות, והחברה האנושית מצווה להקיא אותו מתוכה, ולו רק להגן על עצמה מפני פושעים מסוגו.

אין הנאשם ראוי לרחמים

אייכמן איננו ראוי לרחמים, כי מעולם לא היו רחמים בלבו. להיפך: הוא תמיד הצטער על שניצל יהודי כל שהוא, כי הוא רצה בהמתת כולם. כשהתוודה בפני זאסן בשנת 1957 אמר, כי תמיד העדיף לראות את האויב היהודי מת מלראותו חי, התנצל על כך שלא באשמתו ניצל הקומץ של שארית הפליטה, והביע צערו שעקב הכחש שעזריו סבבוהו בו נשאר עד היום יהודים בהונגריה. כבר קבעתם בפסק-דיןכם, שאין שמץ של חרטה בלבו. עליו רובצים לא רק דמי המיליונים שנרצחו. נוסף לכך אשם הוא גם בסבל האיום, שלא ישוער, של מיליוני הקורבנות, סבל של שעבוד, עינויים והרעבה.

ההתעללות באדם ביודעין מתוך חשבון קר, בדעה צלולה ובזדון שטני, הריהי איומה לא פחות מעצם שפיכת הדמים. הסתכלו נא בעיניהם של הילדים, בתמונות ובצילומים של ימי השואה, הביטו נא בפעוטות העוטים בלויי סחבות, שהפחד הנורא בעיניהם, שגופם צמק מרעב; האזינו נא לקריאות הנואשות: מאמע, מאמע, ראטוועט, שנישאו בגיטאות אירופה; העלו נא לנגד עיניכם את ראשו מלא הסבל של היהודי המזדקק מעל דרגש באשוויץ; את העינויים והאימה שהזיתם בסרטי השואה; זכרו נא את השפלת הנפש ורמיסת כבוד האדם שעוללו אייכמן ומרעיו כמעשה יום-ביומו – ולא תוכלו עוד לומר, שופטי ורבותי, מה הגרוע: הרצח הסיטוני או העינוי האכזרי הממושך והנורא. יתכן שייאמר כאן על ידי הסניגוריה, כי הנה חלפו כבר שנים רבות מאז ביצוע המעשים הנוראים, כי הפצעים הגלידו עם הזמן וכי אין עוד זמן לחולל זעזועים חדשים על ידי הטלת עונש חמור על מבצע הפתרון הסופי.

אך האמת היא כי האימים והזוועת חיים בתוכנו, נוראים כבימים בהם בוצעו. ראיתם כאן בבית המשפט את שרידי השואה. איש מהם לא יחזור עוד להיות מה שהיה לפני-כן. גם החברה האנושית לא תוכל עוד להיות מה שהיתה לפני שבאו טמאים אלה ושלחו מיליונים למוות. דם המיליונים יזעק עד יום אחרון. כי דם נקיים אין לו כפרה לעולם, והוא רותח ומשווע ותובע עלבוננו.

האם באמת נשכח אי-פעם את מיליון ומעלה מילדי ישראל שהללו הגירו למוות? הנה חלפו כבר למעלה משש-עשרה שנה מאז נסתיימה המלחמה הגדולה. רפא כבר לפצעייהם של עמים אחרים, ואוכלוסיות חזרה להיות וגדלה להיות כשהיתה לפני שהחל מצעד מגפי הנאצים על פני אירופה ואפילו יותר מכך.

העם האחד והיחיד אשר נכותו הלאומית אין מרפא לה עד היום הוא העם היהודי. אחרים מנו אבידותיהם במלחמה, אנו מנינו את מה ששרד לנו. אומות העולם התאוששו ומלאו את החלל שהמלחמה הטילה בהם. העם היהודי יכול רק בקושי לקיים חיי אומה ממה שנותר.

מיליון ומעלה של ילדי ישראל שהושמדו היו צריכים להיות היום דור ההמשך של האומה. הנה העיד בפניכם אחד, דוקטור וולס, שנותר באורח פלא לפליטה, גאון העולם הוא, ממציא ובעל פרסים בין-לאומיים. מי ימנה מספרם של אנשי הסגולה שניספו ואבדו לנצח ישראל ולעולם? כמה כשרונות ספרותיים גדולים כמו אנה פרנק, כמה מנהיגי נוער כמו דולק ליבסקינד, כמו גדולי רוח כמרדכי אנילביץ הלכו ואינם עוד? גנזי תרבות יהודית ואנושית, שיכולים אנו רק לשער גודלם, ירדו לטמיון מחמת פעלם של אייכמן ומרעיו, ובמשך דורות לא נוכל למלא את החלל הזה.

פשעו של אייכמן לא התיישן

לפיכך לא התיישן פשעו של אייכמן ולא פגה חריפותו האיומה.

מכל מקום אין הוא יכול לטעון שהעמדתו לדין נשתתה, שהרי הוא הערים על מחפשו, עקף את המצוד אשר הוטל עליו, ברח אל מעבר לים והתחבא שם בשם בדוי. כבר קבע בית המשפט העליון הלכה בענין מרקוביץ¹⁷ כי במקרה שהנאשם בעצמו גרם על-ידי בריחתו להשהיית המשפט אין להנות אותו מכך. אילו היה לו מעט אומץ הלב שהיה אפילו לכמה נאצים להתייצב מרצונו לדין, כי אז היה משפטו מתברר זה כבר במערכת משפטי נירנברג או במקום אחר, ומותר להניח כי גורלו לא היה שונה מגורל עוזריו הקרובים ויסליצני, אנטון ברונר, זיידל ורהם, או מגורל שותפו לפשע פוהל, אולנדורף, רודולף הס וראוטר, או מגורל עמיתיו ההונגרים אנדרה ובקי, ועונשו לא היה שונה מן העונש שנגזר על אלה ועל מי שהסית נגד היהודים בדברי ארס ושטנה, יוליוס שטרייכר הנודע לשמצה. כל אלה נידונו למוות, והוצאו להורג בשטחי הכיבוש בגרמניה, וכן בצ'כוסלובקיה, בפולין, בהולנד ובהונגריה, בין רבים אחרים שבאו על עונשם זה בארצות אחרות.

שלוש הן הסיבות העיקריות אשר בגללן נוהגים לומר כי יש לקבוע מועד מסויים להעמדת אדם בפלילים על מעשיו בחינת "לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף". האחת – שהזמן אשר עבר הביא בכנפיו מרפא או פורקן או לפחות הרגעת-מה לקורבן של הפשע או למי ששרד ממנו לפליטה; השניה – שניתנה הזדמנות לפושע לחזור למוטב, לחזור מדרכו הרעה, ולהתחרט על מעשיו; והשלישית – שאין עוד אפשרות להוכיח את מה שאירע וזאת בכלל אובדן מסמכים וטשטוש זכרונם של העדים. נימוקים כאלה העשויים במקרה רגיל להיות גם עילה להמתקת הדין, אף אחד מהם אין כוחו יפה במשפט זה.

17. ע.פ. 205/57, י"ב פד"י 532.

השוואה – חלק מהויות דורנו

השוואה – זכרה ומוראה קיימים; הזעזוע שעבר על העולם התרבותי מוכיח כי אנו עומדים בפרשה אקטואלית שיש לגביה רגישות ותגובה כלענין בן-ימינו ובן-זמננו. אין אנו עוסקים כאן בדברים שאבד עליהם כלח, ואין אנו מוציאים גרוטאות ממחסן ההיסטוריה. לא דברים הרחוקים מן המציאות של הדור הזה מצויים בפנינו, אלא מעללים ואירועים שבני אדם כואבים ומרגישים אותם כיום כמו ביום התרחשותם.

יזכור בית המשפט את פניהם ותגובותיהם של אותם משארית הפליטה שהעידו כאן, כאשר הסבל והכאב הטמונים בלב צפו ועלו מחדש, כאשר גם העלאת דמויותיהם של אלה אשר הלכו הפילה אדם מתעלה מעוצם ההלם, כאשר פקו ברכיהם והתעוותו פניהם של העדים כשהעלו את הזוועות והמורא. האם רפא להם, האם ריחוק הזמן יכול אי-פעם להשכיח עברם? מאות אלפי אנשים ישאו עמהם את זכר הימים ההם כל עוד נשמה באפם וגם מי שלא היה עמהם שם – יכאב וידאב איתם. כי אין זו פרשה רק לרושמי דברי הימים שיכתבו פעם על ספר את תולדות המאה הזאת ואת פרשת הרייך השלישי בהערכה היסטורית. זהו עניינו של כל בן תרבות אשר בדורו ולעיניו התרחשו אותם המאורעות. השוואה היא חלק מן ההווה של הדור הזה.

ואשר למסמכים, הנה אלה או לפחות חלק מסויים מהם, נשארו, ועל פיהם יכול היה בית המשפט לקבוע את ממצאיו. שרדו גם כמה עדים שיכלו להעיד מידיעתם על הדברים.

ואילו אדוף אייכמן, שתיאר את עצמו בארגנטינה "אוברשטורמבאנפיהרר בדימוס", לא חזר בו, והוכח כי עוד בשנת 1957 היה חזר באותם רגשי שנאה ורצחנות שהביאוהו לביצוע הפשעים בהם נמצא אשם.

זאת ועוד: לדאבון לב לא עבר הנאציזם כולו מן העולם; נושאי דבר הטרף הנאציזם סוציאליסטי חיים פה ושם עלי אדמות, וחוששני כי לאחרונה גדול כמה קנים של שטנה ואיבה זו. לדעות הרשע והשקר הצטרפו לאו-דוקא רוצחים ופושעים אשר עונש מוות איננו, אולי, בר-הרתעה לגביהם, אלא גם אנשים אשר מתוך שיקול-דעת וחשבון קר רוצים לעלות שוב על הגל העכור של התנשאות שטנית ואיבה. ויאמר: העושה מעשי אייכמן לא יינקה בכל חומר הדין ישפט.

הרוגינו לא היו הרוגי מלחמה

יתכן שתשמע כאן שוב הטענה מפי הסניגור: בזמן מלחמה, רבים הפשעים והפשעים בחינת "כזה וכזה תאכל החרב". ערים הוחרבו, יבשות הוצפו קלגסים, אוכלוסיה אזרחית נפגעה. יתכן שיחזור ויזכיר לכם כי לא רק גרמניה הנאצית עשתה בשעת המלחמה מעשים איומים. כבר נקבע בפסק-דינכם שהמלחמה שימשה לנאצים פרגוד ומסך עשן בלבד להסתיר מאחריהם את הרצח הגדול. מעשי זוועה הנעשים בקשר למלחמה ואפילו הרג וטבח חמורים ואיומים ככל שיהיו, אין להמשילם ולהשוותם לשואה הגדולה, וזאת לא רק בגלל השוני בממדים, לא רק משום שפשע ההשמדה כלל וצנף בקרבו גם גזל והשפלה וטרור ועינויים, לא רק מפני שנעשה כאן מאמץ אדיר רב שנים נגד אוכלוסיה חסרת-מגן שלא נתנה כל עילה לזוועה הגדולה; לא רק בשל כל אלה, - אלא בעיקר מפני שעינויי היהודים והשמדתם לא היו קשורים כלל בכל מעשי איבה ולא נעשו בסערת קרב כאשר צד לוחם מתוך רצון להצלחה מהירה משתמש באמצעים חמורים לדיכוי המתנגד, גם כאשר הם מפילים חללים יתכן ומישהו מאמין שהם חוסכים, בסופו של דבר, חיי אדם.

אין אני בא ללמד סניגוריה על מעשי זוועות המבוצעים בעת קרבות, בין שיהיו בהתאם לכללי המלחמה ובין שיהיו מנוגדים לכך. אך הן ברור לחלוטין כי מה שעשו הנאצים ליהודים, מה שאדולף אייכמן ביצע, לא היה קשור בכל דרך שהיא לפעולות איבה מלחמתיות. לא היתה זו אפילו פעולה בלתי חוקית שמפקד צבאי כל שהוא יזום אותה בשעת המלחמה או בקשר איתה.

לכן אין להביא ראיה כל שהיא ממשפטים בהם נידונו מקרים של פקודות בלתי חוקיות ופגיעה באוכלוסיה אזרחית שנעשו בקשר לפעולות איבה. עונשים שנגעו במשפטים ההם אינם יכולים בשום פנים לשמש קנה-מידה כי אין כל דמיון בין המקרים ההם לאשמותיו של אייכמן מבחינת הרשע, הזדון, התאוה להרע, התכנון הקר, הקשיחות הבלתי אנושית ורציפות הפשיעה במשך שנים.

"נקמת דם ילד קטן"...

אני מבקש מבית המשפט לתת לרשע שבפניו את הגמול אשר יד בשר ודם, בן תרבות מגעת לתתו. ידעתי כי אין כל יכולת לתת לו אפילו שבר זעיר של גמול נאות למעשיו. גם אם אלף פעמים יומת, אם מדי יום יגווע מחדש, עדיין אין בכך כפרה על הסבל שגרם לילד אחד. כדברי משוררנו הלאומי, ביאליק: "נקמת דם ילד קטן עוד לא ברא השטן". כי קצרה ידו של בן-תמותה לתת לאדולף אייכמן את העונש שיהא הולם, ולו במקצת, את תהום הרשע, את אוקינוס הסבל שהביא על העם היהודי במשך יום אחד מפעלו הטמא. עונש כזה אינו בנמצא, ומכל מקום אין הוא ידוע לחברה התרבותית ולא נחפש במרתפי העינויים של הגסטאפו דרכי ענישה שהללו נזדקקו להם. בית המשפט יעניש יצור זה לפי הקבוע בחוק של מדינת ישראל. נכון כי עונש זה אינו תואם את עצמת הפשע וישאיר את המעשים הנוראים כאילו לא באו על גמולם הראוי. אך זה הינו המכסימום שאנו יכולים לגזור ולפנות זאת יש לגזור.

כל האומר כי מפני אימת המעשים הנוראים אי אפשר להעניש את אייכמן כראוי ולכן לא צריך להענישו בעונש החמור ביותר הידוע בחוק, כאילו אמר שחברת-אדם אינה יכולה לשפוט אותו כלל. כי כאשר לא ניתן להעניש כראוי לא ניתן אף לדון, שהרי אין מעשה עבירה ללא עונש. הגורם זאת, בעל כרחו יצטרך לומר שמעשי אכזריות איומים, אשר עונש מיתה אינו מספיק לשכך את הזעזוע המוסרי שהם מעוררים, לא יהיו כלל בני-עונשין. לפי דעה זו יספיק שיעשה אדם מעשי תועבה רבים וממושכים בכדי שנעמוד, כביכול, חדלי-אונים בפני גודל הפשעים ונכריז שקצרה ידנו לשפוטם ולהענישם.

כמובן שאין כל שחר לדעה זאת. חייבים אנו לשפוט את הפושע הגדול, את רוצח המיליונים, כפי שחובה עלינו לשפוט את העברין הרגיל, השכיח, הידוע לבתי המשפט. העובדה שרצח נפש אחת יקבל לפי חוק זה אותו העונש כרוצח עשר או מאה או מיליון נפשות רק מעידה שלא תמיד ניתן למצות את חומרת העבירה בעונש מתאים. אך אין לרדת ממכסימום העונש הקבוע בחוק רק מפני שלא ניתן עוד לעלות מעל למכסימום זה.

כל עוד חי איש יהודי – תיזכר השואה

כאן ראוי להעיר במאמר מוסגר כי אילו הואשם אייכמן ברצח איש אחד שהוא שלחו לאושוויץ למוות כי אז מכוה סעיף 2(1) לחוק עשיית דין בנאצים ובעוזריהם, היה עונשו מוות מחוייב על פי החוק. לא האשמתו אותו בעבירת רצח ספציפית של איש מסוים מפני שאין טעם לייחד קורבן אחד ממחנה המיליונים של קורבנותיו, אך ברור כי אם זה היה דינו על רצח איש אחד, בוודאי שאין להפחית מדינו מפני שגרם לרצח ההמוני, כפי שקבעתם בפסק-דינכם במפורש. ואם ייאמר כאן שהוצאה להורג של פושע נאצי יחיד ואפילו יהא זה צורר היהודים אייכמן לא תאזן את חשבון הדמים, שבין עם ישראל לבין גרמניה, הריני משיב כי בוודאי נכון הדבר. חשבון זה אין לו איזון לעולם. כל עוד חי איש יהודי הוא ישא בלבו את זכר השואה הגדולה ואת הכאב אשר עולל משטר הדמים לעם הזה. לא יישכה הדבר מלבנו ומלב בנינו ובני בנינו עד העולם. לא נכפר למרצחים עד דור אחרון, כי רב מדי הדם שנשפך, עמוק מדי הפצע וכואבת מדי הפגיעה. בוודאי שאין אייכמן היחיד אשר נתחייב מיתה על פשעיו. עמו היו גדודי עוזרים ועוזרי עוזרים, עושי דבריו. ורבים מאד מהם טרם באו על עונשם הראוי או טרם באו על עונשם כלל. אך האם משום שאין אפשרות למדינה זו להשיב לכל הרשעים כגמולם, האם עקב זאת לא יוטל אותו עונש שבכוחו של בית המשפט להטיל על הארכי-רוצח שנלכד בכף? כבר נקבע בפסק-דינכם שהוא עמד "בראש העושים בביצוע הפתרון הסופי", ומבין רבי הנאצים שנותרו בחיים, הן ברור שאדולף אייכמן הוא הדמות המרכזית במעשה ההשמדה.

הענשתו הראויה אינה קשורה כלל לחשבון הדמים הגדול, ההיסטורי, שבין היהדות לבין גרמניה הנאצית. הענשתו לא תקל על סבלו של אף יהודי אחד שיקיריו ניספו וגם השבר הלאומי הגדול יישאר כבד כאשר היה. אבל גם עובדה זו אין בה כדי להניע את בית המשפט להקל בעונשו.

בן-מוות הוא האיש הזה

אם לאדולף אייכמן לא ייפסק העונש החמור ביותר הקבוע בחוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, אין עוד כל משמעו לעונש זה בכלל. למי נתכוון המחוקק כשקבע עונש מוות על פשעים כלפי העם היהודי, כלפי האנושות ופשעי מלחמה, אם אדולף אייכמן יינקה מעונש זה? אם הוא לא ישא עונו לא יהיה עוד בעולם כולו מי שראוי להטיל עליו עונש זה. שופטי רבנות! עומד בפניכם משמיד-עם, אויב המין האנושי, שופך דמי נקיים. הריני מבקש שתקבעו כי בן-מוות האיש הזה.

אחר דברי היועץ המשפטי, נשא הסנגור את דברו בקשר עם העונש

דבר הסנגור

רוח הזמן דוחה את עונש המוות

אדוני אב בית הדין, רבתי השופטים! מצאתם את הנאשם אשם בכל הפרטים בגין הפשע נגד העם היהודי, פשעים נגד האנושות, פשע המלחמה ופשע החברות בארגון עוין. היועץ המשפטי ביקש להטיל עונש מוות. זהו העונש הצפוי לעבריין מטעם החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם. אולם אין זה עונש מוחלט שאינו ניתן להפחתה. דברי היועץ המשפטי אודות עונש המוות כעונש מוחלט מראים על אי הבהירות הקיימת כאן לפי המשפט הישראלי. במקרה, בו נקב היועץ המשפטי, בו נגזר עונש מוות ונדחתה האפשרות להקלת העונש, מדובר היה בהחלטת הערכאה הראשונה. החלטה זו בוטלה על-ידי בית המשפט העליון. כאן לא קיימת עדיין החלטה של בית המשפט העליון.

רוח הזמן דוחה את עונש המוות, ובוודאי כעונש מוחלט. מן הראוי היה להתחשב בכך. כנגד טיבו של עונש המוות כעונש מוחלט ברורה לדעתי לשונו של סעיף 11 לחוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם. לפי סעיף 11 לחוק זה מותר להביא בחשבון כגורם להמתקת העונש את הפעולה על פי פקודה מגבוה. דבר זה יכול להעשות אם נראה הציות לפקודה כניתן לצידוק, ואם עשה העבריין הכל כדי לרכך את תוצאות המעשה.

הנאשם לא יכול למנוע את אשר התרחש

הנאשם כאן לא עשה מאומה העשוי להקל. אולם לא היה אף בכוחו לעשות מאומה. כיחיד לא היה בכוחו לעצור את מכונת הפיקוד. לא הפרת פקודה ולא התאבדות היה בכוחו לשנות דבר בהתרחשות המאורעות. לפי נימוקי בית המשפט אף לא ניתנה התנהגותו של הנאשם לכל צידוק. אולם יש לזכור כי הנאשם לא פעל על-פי תבונתו שלו, אלא על-פי רצון זר, לו היה כפוף, על-פי רצונה של ההנהגה המדינית. פקודות המדינה, ולא אלו של ממונה מסויים, אשר חרג מסמכויותיו, היו על סדר היום. בכניעתו לא נבדל הנאשם במאומה מן העולם אשר סבב אותו אז. יש לראות את הנאשם, כפי שהיה משולב בתוך סדר קבוצות זה, אשר היה קיים. לדינמיקה של קבוצה זו הוא כפוף. מניעי רגשותיו שלו מופסקים לטובת השקפה מאופסת. אף-על-פי-כן התגונן הנאשם בפנימיותו בראותו את הזוועות. מי לא היה עושה כך? דברים מובהקים אלה דבקו בזכרונו ודבר זה, הנורא מכל, הוא הביע ביוזמתו שלו. בכך הראה מה הוא יחסו לדברים אלה. אולם לאחר ועידת ונוזה, שם ראה הנאשם את המושלים בפועלם, דעך מריו. הוא נכנע לפסיכולוגיה של איש הפמליה.

אולם אף כניעה זו ניתנה להבין רק במסגרת הרחבה של ההיפנוזה המדינית, בה נתון היה אז הוא יחד עם המוני העם. סודה של כניעה זו היה השינון הרשמי של תמונת ההיסטוריה, לפיה ההנהגה הינה המוציאה לפועל של הכרח היסטורי ולפיה הועד וקודש הפיהרר על-ידי ההשגחה העליונה. "לא בכסיות משי נעשית ההיסטוריה", נאמר ועוד "מקום שם מקציעים, שם נופלים שבבים"

על ידי כך נשללה מן היחיד אחריותו ורצונו לאפס חסר משמעות. טעות היא ההנחה כאילו ראה עצמו הנאשם ככוח מניע, כמוציא לפועל של הכרח היסטורי. כיום מבקש העם, עליו מטילה ההיסטוריה את האחריות, אחר אשמים. רוצים להגן על יסודות המשטר הדמוקרטי אפילו למפרע. על ידי בידוד האשמים מתוך החברה והענשתם סוברים הם כי יוכלו לטהר עצמם בקלות. כאן עומד הנאשם כשעיר לעזעזאל אותו השאירו בידי בית משפט זה, בניגוד למשפט העמים, לשם עשיית דין בו (אב בית הדין: את זה, אדוני איננו יכול עוד לטעון בבית משפט זה. הוא יכול לטעון בבית משפט גבוה יותר. אולי לא הבנתי את זאת. דוקטור טרביצוס: אדוני אב בית הדין, אני מבקש להסביר כי התכוונתי כאן לנקיטת העמדה הגרמנית אותה היו צריכים הגרמנים לנקוט על פי משפט העמים. לא תקפתי כאן את החלטתו של בית המשפט הזה. אב בית הדין: סליחה, לא הבנתי).

האשמה – על החברה והתקופה

אולם על ידי כך אין אחריותה של החברה דאז להתרחשות כולה עוברת מן העולם. הלא דברים אלה מתייחסים לסדר הקבוצות, להקשר קבוצות, וקבוצות אלה הלא קיימות בגרמניה. אין הנאשם יכול לשמש תחליף לאשמתם של איגודי אנשים ולאשמתה של התקופה. אי אפשר להתעלם מתוצאותיה של פסיכולוגיית הקבוצות החדשה ורק באמצעותה ניתן להבין את התנהגותו של היחיד.

מתוך מכלול ההקשרים יש ללמוד את הלקח: אשר קרה את הנאשם יוכל בעתיד לקרות כל אחד, איש אינו מחוסן. כאשר משנים דפוסים נזקקים למוכשרים, מפתים אותם וזוכים בהשתתפותם והם-הם אשר הופכים אשמים. אשר אירע בעם הגרמני, עלול לקרות בכל עם. בפני בעיה זו ניצב העולם התרבותי כולו. מן הראוי היה כי ההכרה באמת זו תשמש מרפא ותורה כיצד למנוע שואה נוספת. זהו משברם של הנושאים באחריות, של נותני הפקודות. אין זה משברם של הפיקודים. העם חרד מפני אמצעים טוטאליים ורוצה היה למנועם. הוא רוצה בקיום יחדיו של בני האדם.

משפט זה יכנס לדברי הימים, אולם אין הוא משפט היסטורי במלואו מובנו. אף בית המשפט הטעים במבוא לפסק הדין כי סיבות המאורעות המדיניים והאשמה המדינית הכוללת אינן ניתנות לבירור מספיק בהליך משפטי באמצעות הראיות הנהוגות בהליך הזה.

כן הדגיש בית המשפט כי אי אפשר לגעת בבעיית האחריות המיסטית, האל-אנושית. השופט בעולם הזה קשור במשפט הנוהג בעולם הזה. לעונש הנגזר על ידי השופט בעולם הזה יכולה להיות רק תכלית לפי מידות העולם הזה. במשפט הלאומי יכלה תכלית זו להיות רק ההגנה של האומה. לגבי הנאשם נטולה הרתעת הכלל והיחיד כל משמעות. ההשתתפות במעשה, בה הורשע הנאשם, היתה פשע של ממשלה. ממשלה זו הופלה, והרעיונות בהם דגלה נמחקו מהמדיניות. לא יימצא עוד כר לפעולות הנאשם במשרתו הקודמת. אף מטרתו החינוכית של העונש אינה קיימת כאן. העולם מוזהר על ידי קביעת הזוועות המדיניות. אין בכוחה של העונש הנאשם לעשות זאת. אין הנאשם חשוב לעולם. בעצם הרשעתו הושגה מטרתו של המשפט.

הנאשם היה לאדם אחר

הנאשם עצמו הפך אדם אחר. זאת הוכיח בחייו שלאחר המלחמה. את זיקתו הפנימית עשוי היה להראות הספר, אותו חיבר הוא למען הזהר את הנוער. לדאבוני אין ספר זה מצוי עמי כאן, ועל כן לא אוכל להציגו לבית המשפט. זוהי כפרה אמיתית, הכפרה היחידה שהינה אפשרית ובעלת משמעות. היא אף המשפיעה ביותר. העונש בתור גמול מתאים לרעיונות בלתי-רציונליים שמעל תחומו של עולמנו זה. הגמול הולם את הנקם שבעולם הזה. אולם כאן נאמר "כי לי נקם ושילם נאום ה'".

דבר זה מצביע לעבר ממלכת החדס, מקום שם נועדו למצוא פתרון כל הסתירות של העולם דלמטה. מן הראוי היה כי השופט, המבקש את המשפט העליון, ינהג כבר בגזר דינו לפי מידת החדס. בית המשפט הוציא פסק דין של הרשעה וחייב את סמכות העונשין של מדינת ישראל. בקהיליה הפדרלית הגרמנית הצהיר נציג התביעה הכללית, עליו מוטלת כתפקיד עיקרי חקירתם של פשעי המלחמה והפשעים נגד האנושות, כי בית משפט זה דן את הנאשם כנציגה של הסמכות המשפטית החלה עליו. אין אני שותף להשקפה זאת. אולם אם מקבלים את תפיסתו המשפטית של פרקליט המדינה הגרמני, כי אז לא תוכל סמכות העונשין לחרוג אל מעבר למידת העונש הנוהגת בארץ המיוצגת. לפיכך מן הראוי היה, בהתאם למשפטה של הקהיליה הפדרלית, כי לא ייגזר דין מוות. אני מבקש כי בית המשפט יתחשב בדבר זה בעת גזירת הדין.

אחר דברי הסנגור, אמר הנאשם את דברו בקשר עם העונש:

דבר הנאשם

שמעתי את פסק דינו החמור של בית המשפט. רואה אני כי תקוותי לדין צדק נכזבה. אין ביכולתי להכיר בהרשעה. הריני רוחש הבנה לדרישה, כי יש לכפר על הפשעים אשר בוצעו ביהודים. עדויות העדים כאן בבית המשפט חזרו והקפאו דמי, ממש כפי שקפאתי כאשר נאלצתי פעם להתבונן בזוועות על פי פקודה. איתרע מזלי ועורבתי במעשי זוועה אלה. אולם מעללים אלה לא התרחשו על פי רצוני. לא היה זה רצוני לקטול אנשים. הרצח ההמוני אינו אלא אשמת המנהיגים המדיניים בלבד. ניסיתי להתחמק ממשרתי; לצאת לחזית, ללחום בכבוד. אולם הוסיפו והחזיקו בי במשימות האפילויות. אף עתה חוזר אני ומטעים: אשמתי היא הצייתנות שלי, כניעת לחובת השירות ולחובת המלחמה, לשבועת האמונים לדגל ולשירות. נוסף על כך מאז תחילת המלחמה חוק המלחמה. לא קלה היתה צייתנות זו, וכל מי ששומהעליו לפקד ולציית יודע מה ניתן לתבוע מבן-אנוש. לא רדפתי יהודים תוך תאוה ותשוקה. זאת עשתה הממשלה. הלא רק ממשלה יכולה לבצע רדיפה, אולם מעולם לא היה זה בכוחי. אני מאשים את המושלים על כי השתמשו לרעה בצייתנותי. אז נדרשה צייתנות ממש כפי שתדרש בעתיד מן הפיקודים. את הצייתנות מעלים על נס כמידה טובה. משום כך יותר לי לבקש להתחשב בעובדה כי אני צייתתי, ולא בעובדה לצי צייתתי. כבר אמרתי: שכבת ההנהגה, עמה לא נמנית, נתנה את הפקודות. בדין היתה, לדעתי, ראויה לעונשה על הזוועות, אשר בוצעו בפקודתה בקורבנות. אולם עתה, אף הפיקודים הינם קורבנות. אני

הינני קורבן כזה. אין להתעלם מדבר זה. אומרים, כי יכול וחיוב הייתי להמרות את פי הפקודה. זוהי הערכת דברים שלאחר מעשה. בנסיבות אשר שררו אז, לא היתה התנהגות מעין זו אפשרית. איש אף לא נהג כך. מנסיוני יודע אני, כי האפשרות, לקיומה טענו אך ורק אחרי המלחמה, להמרות פיהן של פקודות, אפשרות זו מעשיה לצרכי התגוננות הינה. רק יחידים יכלו להתחמק בחשאי. אולם אני לא נמנתי עם הסוברים כי דבר מעין זה מותר הוא. טעות גדולה היא הסברה כאילו נמנתי עם הקנאים לרדיפת היהודים. במשך כל התקופה שלאחר המלחמה הטרידה והסעירה אותי העובדה כי כל הממונים עלי גוללו את האשמה כולה עלי. למעשה, לא בטאתי כל דברים העשויים להראות את קנאותי, ואשמת דם אינה רובצת על ראשי. כאן אמרו העדים דבר כוזב בהחלט. צירופם של ביטויים ושל מסמכים על ידי בית המשפט נראה במבט ראשון משכנע מאד, אולם הוא עשוי להטעות. טעויות אלו אנסה להבהיר בערכאה הבאה.

איש לא פנה אלי בטרוניה על פעילותי בתפקידי. אף העד הכומר גריבר אינו טוען כדבר הזה לגבי עצמו. הוא בא אלי וביקש רק הקלות מבלי להשמיע דברים כנגד מילוי תפקידי גופא. הוא אישר כאן בבית המשפט כי לא השבתי פניו ריקם, אלא רק הצהרתי באוזניו כי עלי לבקש את החלטת הממונים עלי הואיל ואין בכוחי להחליט בעצמי. מיניסטריאלדירקטור ליונר, שהוזכר כאן בדיון, היה הרפרנט לענייני יהודים במיניסטריון הרייך לענייני פנים. הוא נפטר. בכתב ההתנצלות לאחר המעשה, אשר יצא לאור לא מכבר, הוא הודה כי ידע את דבר הזוועות ואף הביאו לידיעת הממונים עלי. יש להניח כי באופן זה נודע הדבר לכל האישים במיניסטריון לענייני פנים. אולם איש לא התייצב כנגד הממונים עלי. מיניסטריאלדירקטור ליונר עבר בשתיקה להתנגדות אילמת ושירת את הפיהרר שלו כשופט בשכר רב בבית הדין המינהלי של הרייך. כאלה הם פני האומץ האזרחי של איש נכבד. בדין וחשבון, אשר נרשם בשנת 1950, מביע ליונר הרהורים אודותי, לפיהם משמש אני, כביכול, אישיות מרכזית לרדיפות היהודים. אולם סברות אלו הינן התפרצויות רגשניות בלבד והוא לא נקב בעובדות המבססות אותן.

דומה הוא מצב הדברים לגבי עדים אחרים.

נשאלתי על ידי השופטים, האם ברצוני למסור הצהרה של הודאה באשמה כפי שעשו מפקד אושוויץ הוס והמושל הכללי של פולין פרנק. לשניים אלה היו כל הסיבות להודאה כזו באשמה: פרנק, כנותן פקודות, הודה באשמתו לגבי הפקודות אשר ניתנו על ידו והוא נרתע מגולל אשמתו על פיקודים. הוס היה איש אשר ביצה את ההמתות ההמוניות בפועל.

מצבי הוא שונה. מעולם לא היו לי לא הסמכויות ולא האחריות של נותן פקודות. מעולם לא ביצעתי המתות כפי שביצע הוס. אילו קיבלתי את הפקודה לביצוען של המתות אלו כי אז לא הייתי מתחמק מאמתלת-שוא; כבר בחקירתי הצהרתי: באין מוצא נוכח ההכרח לציית לפקודות, הייתי יורה כדור בראשי בכדי לסלק בדרך זו את הניגוד שבין המצפון לבין החובה.

בית המשפט סבור כי גישתי עתה הנה פועל יוצא של מצב המשפט והנה פרי כזבים. נעשה צירוף של פריטים, המאשרים דבר זה לכאורה. אולם הסתירות הקיימות כאן נבעו מן העובדה כי בדרך הטבע לא היה בכוחי להיזכר בתחילת החקירה המשטרית בפרטי הדברים על דיוקם. רבות מדי היו החוויות אותן ספגתי בשנים אלו. אני לא הסתגרתי, זאת מראה הפרטיכל המשטרתי, העולה על שלושת אלפים וחמש מאות עמודים. הדברים אותם מסרתי היה בהם משום נסיון ראשון בלתי מסווייג לעזור בהבהרת הדברים. כאן אירעו שגיאות, אולם צריכה היתה להינתן לי הזכות לתקן. אחר עבור תקופה בת שש עשרה עד עשרים שנים אי אפשר להפוך שגיאות כאלו לרועץ לי ואי אפשר לתאר את נכונותי לעזרה כתחבולת-ערמה וכזב.

עקרון החיים שלי אותו הורוני עוד בימים קדומים, היה: הרצון וחתירה לקראת הגשמתם של ערכים אתיים. אולם מאז רגע מסויים נבצר ממני, מטעם המדינה, לחיות בהתאם לדרישה זו. מתוך אחידות האתיקה היה עלי לעבור אל תוך אחת מני הדמויות הרבות של המוסר. היה עלי להכנע להיפוך הערכים כפי שצווה מטעם המדינה. את בחינתי להכרת עצמי עלי לבצע בתחומים הנוגעים באני הפנימי שלי בלבד. בעת הערכת דברים בוחרת זו עלי להתעלם מהרגשתי, כי במובן המשפטי הינני חף מפשע.

עתה הייתי מבקש, ביוזמתי שלי, את סליחתו של העם היהודי, והייתי מתוודה כי בוש אני ונכלם בזוכרי את העוול אשר נעשה ליהודים ואת המעללים אותם עוללו להם. אולם נוכח נימוקי פסק הדין עשוי היה כנראה דבר זה להתפרש כצביעות בלבד.

אינני המפלצת בדמותה מתארים אותי. הינני קורבן למסקנה מוטעית: בבואנוס-איירס התנפלו עלי; כבלוני למשך שבוע ימים למיטה, ולא מכן הביאוני המום, לאחר הזרקת זריקות לתוך זרועותיי, לנמל האוויר של באונוס-איירס; משם הטיסוני והוציאוני מארגנטינה. כפי הנראה יש לייחס דבר זה רק לעובדה כי ראו בי את האחראי לכל. הסיבה לכך טמונה בעובדה כי כמה נציגונוסוציאליסטים בני התקופה היא ואחרים, הפיצו בדותות אודותי. רצונם היה להקל מעל עצמם על חשבוני את נטל אשמתם, או לעורר מבוכה מסיבות אחרות, נעלמות ממני. למרבה התמהון חזר ושינן חלק משופרות הפרסות במשך עשור ומחצה את התיאורים הכוזבים תוך הפרזה ותוך תאוה ממש. זוהי הסיבה להסקת המסקנה המוטעית. זוהי הסיבה להיותי כאן.

אני מודה לסגנורי, אשר התייצב להגן על זכותי. משוכנע אני בעומק לבי, כי עלי לתת כאן את הדין על מעשיהם של אחרים. עלי לשאת את אשר מטיל עלי הגורל.

כפני: כבוד אב בית הדין השופט משה לנדוי
 כבוד השופט בנימין הלוי
 כבוד השופט יצחק רוה

ישיבה מס. 121

תאריך: ח' בטבת תשכ"ב – 15.12.61

המזכיר: מר יוסף בודנהימר

בשם המאשים: היועץ המשפטי לממשלה מר גדעון האוזנר

עוזר ליועץ המשפטי דוקטור יעקב רובינסון

סגן פרקליט המדינה מר גבריאל בכך

סגן פרקליט המדינה מר יעקב בר-אור

סגן פרקליט המדינה מר צבי טרלו

בשם הנאשם: דוקטור רוברט סרבציוס

מר דיטר וכתנברוך

אב בית הדין: אני פותח את הישיבה המאה עשרים ואחת של המשפט.
 בית המשפט נותן את

גזר הדין

הנאשם יקום (הנאשם קם).

עתה, משהגענו לסיום הדיון הממושך במשפט זה, עלינו לגזור את דינו של הנאשם.

היועץ המשפטי תובע על הטיל על הנאשם עונש מיתה, וטענתו הראשונה היתה שזהו העונש שבית המשפט חייב על פי הדין להטילו על מי שהורשע בפשעים לפי סעיף 1 של החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, תש"י-1950, ועל כן אין דבר העונש מסור לשיקול דעתו של בית המשפט.

היננו גורסים, שאמנם כזה היה הדין שעה שהחוק הנוון, וזאת מן הטעמים שניתנו על ידי בית המשפט המחוזי בתל אביב בענין אינגסטרי¹. אולם, כפי הנראה, חל שינוי בענין זה אחרי חקיקת החוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה), תשי"ד-1954. לפי סעיף 1 של אותו חוק, העונש שנקבע בדין הוא עונש מכסימום, ולפי סעיף 43 חלות הוראותיו של אותו חוק,

בין על עבירות על פקודת החוק הפלילי, 1936, ובין על עבירות לפי כל דין אחר, כלומר גם על העבירות על החוק הנוון.

יתר על כן, סעיף 1(40) של חוק דרכי הענישה ביטל גם את הסעיף 1(42) סיפא של פקודת

1. סקים מחוזיים ה' 152, 178.

החוק הפלילי, 1936, אשר קבע שעונש מיתה הוא עונש חובה, ולא שם הוראה חדשה דומה תחתיו. הספק היחיד שנשאר בלבנו בענין זה, מתעורר עקב הוראות הסעיף 11 סיפא של החוק הנוון, שקשה לישבו עם הגירסה, שעונש מיתה חדל להיות עונש חובה לפי החוק הנוון. אך ספק זה אין בו כדי להכריע את הכף לצד הפירוש המחמיר יותר, ולפיכך יצאנו מן ההנחה שקביעת העונש במשפט זה נתונה לשיקול דעתנו. שקלנו בדבר העונש הראוי לנאשם, מתוך הרגשה עמוקה בנטל האחריות המוטלת עלינו, והגענו לכלל דעה שלשם הענישת הנאשם והרתעת אחרים יש להטיל עליו את העונש המכסימלי הקבוע בחוק. בפסק הדין תארנו את הפשעים בהם השתתף הנאשם, והם נוראים מאין כמותם במהותם ובהיקפם. מטרת הפשעים כלפי העם היהודי, בהם הורשע הנאשם, היתה הכחדת עם שלם מעל פני האדמה, ובזה הם נבדלים ממעשי פשע כלפי בני-אדם כפרטים. ניתן לומר שפשעים כוללים כאלה, וכן פשעים כלפי האנושות, המכוונים כלפי קיבוץ של בני אדם בתור שכזה, עולים בחומרתם אף על סך הכל של המעשים הפליליים נגד הפרט שמהם הם מורכבים.

אך בשלב של גזירת העונש יש להתחשב גם, ואולי בעיקר, בפגיעה בקורבנות כפרטים, שהיתה כרוכה בפשעים אלה, ובסבל, שאין לו שיעור, אשר הם ובני משפחותיהם סבלו וסובלים עד היום עקב הפשעים הללו. הן שליחת כל רכבת על ידי הנאשם לאושוויץ או לכל מקום השמדה אחר, ובה אלף נפשות, כמוה כהשתתפות ישירה של הנאשם באלף מעשי רצח בכוונה תחילה, ומידת אחריותו המשפטית והמוסרית למעשי רצח אלה אינה נופלת במאומה ממידת האחריות של מי שהכניס נפשות אלה במו ידיו אל תוך תאי הגזים.

אפילו מצאנו שהנאשם פעל מתוך ציות עיוור, כטענתו, עדיין היינו אומרים שאדם אשר השתתף בפשעים בממדים כאלה במשך שנים, חייב לשאת בעונש הגדול ביותר הידוע לחוק, ושום פקודה לא תוכל לעמוד לו אפילו להקלת העונש. אך מצאנו שהנאשם פעל מתוך הזדהות פנימית עם הפקודות שניתנו לו וברצון עז להשיג את המטרה

הנפשעת, ואחת היא, לפי דעתנו, אף לצורך הטלת העונש על פשעים מחרידים כאלה, כיצד נולדו הזדהות זו ורצון זה, ואם היו פרי החינוך הרעיוני שניתן לנאשם מידי המשטר אשר העלה אותו, כפי שטוען סניגורו. בית משפט זה דן את אדולף אייכמן למיתה, בשל הפשעים כלפי העם היהודי, הפשעים כלפי האנושות ופשע המלחמה, בהם הורשע. לא נטיל עליו עונש בשל פשעי ההשתייכות לארגונים עוינים, בהם הורשע (עיין בפקודת הפרוצדורה הפלילית (שפיטה על פי כתב אישום) סעיף 30(2), סיפא, וע"פ 132/57, פסקי דין י"א, 1544, 1552).